

ר' איפכא מסתברא

מה זה עתון?

חבר הכנסת בנין הביא נימוק עסקי, ואמר: אבל מה זה עתון? מי שיש לו כסף קונה עיתון, שואל היורה למה? מי שיש לו כסף קונה עיתון, שואל היורה למה?

ואולי זה נתחשב כלי לומר את אשר שטר מולי - לך ודא? עתה נבא... חתום על המעשה... חתום על המעשה... חתום על המעשה...

עם - והפעמים הלא שייכים ידועה וכו'... כל תחנותיהם... כל תחנותיהם... כל תחנותיהם...

אימה צויה, הרי גם בעל ותו... כל תחנותיהם... כל תחנותיהם... כל תחנותיהם...

וכשלאמרי איני מסכים לומר את... כל תחנותיהם... כל תחנותיהם... כל תחנותיהם...

מה שיצא מן כדוריהו הוא תי... כל תחנותיהם... כל תחנותיהם... כל תחנותיהם...

הרצח בחולה

הרצח בחולה... הרצח בחולה... הרצח בחולה...

ר' איפכא מסתברא (עזריאל קרליבך)

מה זה עתון?

היום, בכנסת הזאת, דומיני, כי מספר חברים גדול מאוד רשם ליד שמו בתור מקצוע: עתונאי. וכולם פועלים שכירים של איזה בעל עסק? כולם כותבים מה שאדם אחד, שיש לו כסף, מטיל עליהם?

אם כך - גרש אותם, זרוק אותם מעל כל המדרגות! כי לא נאה לך לשבת עם שכאלה. ינקיי הדעת שבירושלים לא היו מסבין, - אלא אם כן יודעים עם מי הם מסבין. ועם אנשים, אשר כל בעל כספים יכול לשכור את מוחם ואת עטם - ודאי לא היו יושבים. וכל אדם המכבד את עצמו - לא היה יושב עמהם.

אינני יודע, אדוני ראש הממשלה, באיזה עתון אתה עבדת, שיש לך ניסיונות כאלה. אך אני, למשל, אף אני עבדתי פעם בעתון, ולא באחד. ולא בארץ אחת ולא בתקופה אחת, ואני, אדוני ראש הממשלה, היה לי ניסיון אחד. אני - לא נשכרתי בכסף. ואני לא כתבתי מה שבעל כסף - איזה שהוא - רצה שאני אכתוב כשבילוי.

ואינני חושב, כי בזה אני יוצא דופן כל כך במקצוע. להיפך, דומיני, שהיו לך דוגמאות לא מעטות. אין לי, ברגע זה, אנציקלופדיה שלמה - רק אנציקלופדיה ציונית תחת ידי. ושם אני מוצא, שאחד ד"ר תיאודור הרצל, היה אף הוא עתונאי. ולא נשכר בכסף לכתוב את אשר רצה בעל העסק שיכתוב. והיה גם אחד בשם נחום סוקולוב, - עתונאי ואחד - ביילינסון, עתונאי. וז'בוטינסקי, ויהושע טהון ו... מי לא, בתנועה הציונית? בכל הסיעות, בכל הזרמים? כיצד היא נוצרה, כיצד היא מצאה הד, כיצד היא התארגנה ברחבי הגולה, כיצד מצאה את שפתה ואת ביטוייה בארץ הזאת לפני היות המדינה, - אם לא על ידי עתונאים? וגם

הוא דיפלומט. וזה מעט מאוד, ורע מאוד. אבל: העתונות שלנו בתור שכזו, כיחידה, כחלק של חיי החברה, טובה היא לאין ערוך מזו של עמים רבים.

וכשלעצמי איני מהסס לומר אפילו: ייתכן, ואין בכלל אומה בעולם, שיש לה עתונות טובה כזאת.

ואין להודות על כך לעתונאים. אנחנו ודאי איננו טובים מחברינו למקצוע בשאר העמים. אבל הקהל שלנו טוב יותר מבכל אומה אחרת. הרי גם בקהל הזה כבר נעשו, ולא פעם אחת, ניסיונות להוציא עתונים "זולים" — כאלה המצויים בכל האומות, עתונים המתפרנסים רק על גירוי יצרים ועל סודות מלוכלכים מן החדר (ומחדר השינה) ועל שאר הפשעים, — והפשעים הלא-פוליטיים דווקא. והנה — כל הניסיונות האלה נכשלו. הקהל שלנו לא קיבל את העתונים האלה. הם היו, תמיד, נפוצים פחות אף מן העתונים ה"כבדים ביותר".

כי הקהל היהודי הזה אינו גורס כראש הממשלה שלו בעניין "מה זה עתון". הקהל הזה רואה בעתון יותר מעסק, הוא רואה בו ביטוי לאיזו שאיפה ציבורית שהיא, הוא קורא בו מאמרים ולא דברי טפלות, הוא עוסק דרכו בצרכי הכלל, הוא מתעניין באמצעותו בעיקר העיקרים: ביציבות, במה שעשינו ובמה שאנו עתידים לעשות, כאומה, כמדינה, כתנועה. ועתון שמקורו בכסף ומטרתו בכסף בלבד, עתון של שכירי מחשבה וכתובה, עתון ללא רעיון ואמונה שבלב — "לא הולך".

ועל כן אני בטוח כל כך, שאותו עתון שבו עבד ראש הממשלה, והוא היה, כנראה, מיוסד על הצד הכספי בלבד, והסופרים שבו רק נשכרו כדי להרבות כספים במאמרים שלא האמינו בהם אלא שהוזמנו אצלם, — עתון זה ודאי מיד פשט את הרגל. ואיני מצטער על כך.

★

ואולי, כדרכו בקודש, עשה את עצמו ראש הממשלה שלנו הרבה הרבה יותר גרוע משהנו, למעשה?

ואולי במתכוון הרשיע את עצמו וסיפר לנו, כי הוא עבד בעתון אשר שכר לו פועלי כתיבה, ואף הוא היה אחד מהם?

ואולי לא התכוון כלל לומר את אשר אמר, ואולי — לא; ודאי בהחלט; ודאי — שונה לגמרי היה המעשה?

והוא לא נשכר כלל לעבוד בעתון, ולא שאל אפילו על השכר, כי הדבר לא עניין אותו, — כשם שהמרצה והנואם אינו מתעניין בקרש אשר ממנו עשויה הבמה שעליה הוא עומד ומטיף. כי אין זה אלא מכשיר הכרחי לשאת את דברו, ותו לא — וכשלעצמו הוא נטול כל ערך. והעיקר, והדבר היחיד המעניין הוא — "אמור אל בני ישראל", "דבר אל בני ישראל", "צווה על בני ישראל", זה ורק זה.

והוא לא התחייב לעולם לכתוב את אשר רצה בעל הכסף, — ולא עלה כלל על דעת בעל הכסף אף לדרוש זאת ממנו. כי ידע מראש, כי הכל יודעים, שהדבר הזה לא נשכר, בשום כסף שבעולם. וכי אך לצחוק ולקלס יהיה כל אשר יציע לאדם כזה: אני משלם לך כך וכך — ואתה תחשוב כמוני ותכתוב את אשר אני מדבר...

והוא, — להיפך, — הוא שהטיל את מרותו על בעל הכסף, והוא שאמר את אשר הוא, רק הוא עצמו רצה לומר. ונלחם על כל מלה, על כל

הכסף. שם, בעתונות הציונית והעברית, היה המצב בעניין כסף תמיד בערך כמו אצל אליעזר קפלן [שר האוצר הראשון של ישראל]. כלומר: לא היה. ולא נמצא אף פעם בעל כסף שרצה לעשות עסק — ומתוך כך יסד עתון. תמיד להיפך היה, — ואתה, המצוי ודאי אצל ענייני קופת "הדור" [יומן של מפא"י] אולי יודע. — תמיד היה, לכל היותר, בעל כסף, אשר נאות להפסיד כספים, ואז יסד עתון...

ושם, בעתונות הציונית והעברית, גם לא כל כך קל היה אף לבעל כספים שרצה להפסיד, להשיג פועלי כתיבה שיכתבו למענו. המצב בשוק העבודה הזה היה, והנו גם כיום, חמור למדי. אין שם שוק שחור. אתה יכול לשכור יהודי שניח לך לבנים בבניין או שיתקן לך נעליים — אם יש לך פרוטקציה אליו ואם אתה משלם לו כהוגן. אבל למצוא יהודי שיהיה שוב כפי שאתה רוצה, לפי הזמנה, — קשה מאוד למצוא, אפילו בכסף. (או אולי הניסיון של מפא"י הוא שונה מזה?) כי יהודים יכולים עוד להחכיר את הדיירים שלהם, — אם אין ברירה, אבל לא את הראש שלהם ואת הלב שלהם. לחשוב הם אוהבים, — אוי הם אוהבים, — דווקא בראש שלהם, ולדבר הם אוהבים בפה שלהם ולכתוב בסגנון שלהם. אינדיבידואליסטים הם היהודים, — ואשרינו ואשרי העם שככה לו, — וזו, בינינו לבין עצמנו, כל הצרה עמהם. ועל כן קשה כל כך להנהיג אותם, ולהיות להם לראש ממשלה, ועל כן צריכים מפעם לפעם לעשות בחירות...

אולם אם בכל זאת עתון ציוני היה זה, אשר בו עבדת ורכשת לך את ניסיוןך, — ודאי לא החזיק מעמד והוציא את נשמתו מיד. אני, לפי הניסיון שלי במקצוע הזה, בטוח בכך, מסיבה פשוטה: יהודים — לא קראו אותו, עתון שכזה.

כי יהודים הם אומה משונה. הם, — פשוט, כן, פשוט כל כך, — הם אינם מאמינים לדברים, שאינם יוצאים מן הלב. אי אפשר לדאות אותם, — הם מרגישים באמת שבנשמה. הם יכולים להאמין בדברים נוגדים, כל אחד ואחד בפני עצמו. הם יכולים לחשוב כי כל מה שיוצא מפי בן גוריון הוא תורת משה, או שכל תורת משה סנה היא מהר סיני, והם יכולים לבלוע את כל דבריהם. אבל — טעונים הם אמונה איש איש בתורתו שלו. אמונה עד כדי קיצוניות, עד כדי צרות אופק. והם אינם מקבלים דברים, שאין בהם הכרה פנימית איזו שהיא, רעיון שבלב איזה שהוא. ואם הדברים הנאמרים להם הם רק שכורים, — הם לא יאזינו, היהודים הללו. חוש להם — שרק דברים היוצאים מן הלב נכנסים אצלם ללב.

שיהיו לנו רק בריאים, — היהודים הללו. הם אינם לוקחים לידיהם עתון — כפי שעושים זאת בניו יורק ברכבת התחתית או בלונדון. הם אינם קונים גיליון, רק כדי לקפוץ על חדשות הספורט האחרונות, ולדעת אם הפסידו או הרוויחו בהתחרות מירון הסוסים; והם אינם רואים בעתון אמצעי לעמוד על כל פרטי מקרה הרצח או משפט הגירושין האחרון, ולהתענג קצת ב"פיקנטריה". תודה לאל — לא. אפילו אחרון הכנענים הצברים שלנו — לא.

יש לנו, באומה הזאת, מגרעות רבות מאוד. ובמדינה שלנו — ודאי. והדי כמדינה אנחנו צעירים, — ואין לתבוע הרבה. ואפשר שאני, למשל, אינני יותר עורך מאשר איזה שר שלנו הוא מיניסטר או איזה שגריר שלנו

ד"ר עזריאל קרליבך

תג, על כל נימה. ואוי ואבוי לו למי שהיה פוגע בנקודה הקטנה ביותר שבכתב היד...

כי אם נא בק על כל משפט, על כל שורה, על כל פסוק — מלחמת חרמה מלחמה עקשנית. ולא עם בעל הכסף או בעל הגרעון אלא — עם עצמו, קודם כל ובסוף הכל — עם עצמו.

וישב בחדרו בלילות, ורשם ומחק, וחזר ורשם, ושקל. וכתב — וקרע. אחת ושתיים ושלוש. והתענה ביסורים קשים, — כיצד למצוא את הביטוי הנכון והנאמן לאשר הוא רוצה לומר, לאשר הוא רואה חובה לעצמו לומר, לאשר אינו יכול לא לומר... והתפתל בספקות — שמא עדיין לא הגיעה השעה להביע את הרעיון הזה, שמא יזיק ליקר מכל יקר, לאומה הזאת, ושמא מצווה היא לומר, ואף להלקות בשוטים ובעקרבים,

כי כך וכך, — לפי מיטב האמונה, — צריך להאמר ולהיכתב. וניגש אל ארון הספרים וחיפש סעד ועזרה והוכחה והשראה מחכמתם של קדמונים. ויצא אל רחובותיה ואל שדותיה של הארץ הזאת, לספוג לתוכו את הצמיחה המופלאה הזאת ואת קסם הנסים האלה. וחזר והתבודד וסיכם בנפשו. ורגז על האומה הזאת ושמח עליה ובז לה והתגאה בה, וישב עליה על כסא הדין וירד ועלה על כסא הרחמים, מיטלטל בין רגשותיו אליה, בין כעס וצער, בין חמלה להלקאה, בין רוממותה ושפלותה...

כי הוא רוצה ממנה משהו. כי הוא רוצה להובילה אל אשר הוא מאמין, כי שם אושרה. ומתוך כך, רק מתוך כך, הוא נוטל עט — לכתוב אליה, לדבר עמה, לשדלה ולייסרה, ללטפה ולהתקלס בה...

וחי מהתרגשות אחת לשנייה. וחי בכוננות תמיד — לראות את כל המתרחש לאומה הזאת ולהגיב עליו למענה. וחי במתח הזה, וכל נקבי גופו פתוחים לכל מאורע אשר יתארע לאומה הזאת, אי שם בקצווי תבל — באלף עינים שלוחות לכל פינות פזוריה. וחרד חודת תמיד לכל רוח רעה הבאה לה, ושש שמחת אין קץ לכל רוח טובה...

ואין לו לא יום ולא לילה, לא מנוחה ולא חופשה לא חיי משפחה ולא ידידים. ואין לו לא אוכל ואין לו שינה, כי אין מוקדם ואין מאוחר, כי הוא קרוא תמיד לכל אשר יקרה. ואין הקיבולת משחררתו לעולם, כי הוא, בקומו ובשכבו, בלכתו ובעמדו, תמיד הוא רושם לפניו, תמיד הוא כותב, תמיד הוא מגיב, תמיד הוא עסוק בעיצוב דעת עצמו, רק של עצמו... ואף שהוא מעורב עם הבריות ומצוי בקרבם, ועל אף שוויון נפשו אשר על פני השטח, — תמיד הוא שקוע במלאכה זו אשר שמה כתיבה בעתון ציוני, ותמיד משהו מפעפע בתוכו, כאשה זו אשר כרסה בין שיניה, ובתוך כל המולת השוק אין היא מקשיבה אלא להלמות לב הוולד אשר בחיקה... והיה עשוי ללא חת, והיה עומד בפני ביקורות והתקפות ואיבות ופולמוסים חריפים, — והיה מקבל על עצמו באהבה מערכה חדשה לבקרים, כל בוקר. אך בלב לבו אינו אלא אדם חלש, ורך, וצמא אהבה וסולד מלחמות... ועתים הוא אוחז בסכין חד לרקור ואף לשחוט — ואין איש יודע, כי השחיו סכיניו בדמעות... ועתים חוזרים אליו כל אלפי המלים אשר יצאו מתחת עטו ונערמים כנגדו כהררי-הרים ומעייקים עליו... ועתים פגע, ובשעת ריתחה, פגע קשות בחברו — כי נדמה היה לו, שזו חובתו, — אך תוך כדי פגיעתו כאב עם הנפגע... ועתים אמר דברים נחפזים, בשגגה, וטעה והטעה, וחזר והרגיז ללא צורך — והד הדברים רדף אחריו ולא נתן לו מנוח, וצערו צורב וחרטתו כלענה...

ואף על פי כן חזר וכתב, כי הוא מוזמן ועומד לכך תמיד, כי לא קרא אותו איש אלא הוא עצמו ולא יכול לשחרר אותו אלא הוא עצמו... רק הוא עצמו...

ואולי כזאת וכזאת היתה השכירות ההיא, — וזה הוא עתון?

(מעריב, 6 באפריל 1951)